

Ενώ ο ακτιβισμός των φεμινιστριών ήταν υπερβολικά απαιτητικός για την υγεία και τις προσωπικές ζωές τους, η κατάσταση για εκείνες τις γυναίκες που επέλεξαν να παραμείνουν με το ένα πόδι στο φεμινιστικό κίνημα και με το άλλο στις οργανώσεις και τα κοινωνικά κινήματα της Νέας Αριστεράς μέσω ενός «διπλού ακτιβισμού» είχε τις δικές της απαιτήσεις. Εντωμεταξύ, οι σχέσεις μεταξύ του φεμινιστικού κινήματος (συμπεριλαμβανομένων των ομάδων που προέρχονταν από την Potere Operaio και τον εργατισμό) και της Αυτονομίας ήταν τόσο τεταμένες όσο είχαν υπάρξει και με τις ομάδες της Νέας Αριστεράς. Οι συλλογικότητες των αυτόνομων γυναικών στέκονταν κριτικά απέναντι στην Αυτονομία των Εργατών (Workers' Autonomy) αναφορικά με την συνέχιση αμφίβολων μορφών πολιτικής πρακτικής που είχαν κληρονομηθεί από τις ομάδες της Νέας Αριστεράς, και ειδικά την μάτσο προδιάθεση στο επίπεδο της (κάποιες φορές ένοπλης) βίας, παρόλο που ο ίδιος ο φεμινισμός δεν ήταν σε καμία περίπτωση συνώνυμο του πασιφισμού.¹ Επιπλέον, οι εργατίστριες [operaista] και οι αυτόνομες γυναίκες κατηγορήθηκαν από τις φεμινιστικές ομάδες αυτοσυνείδησης [consciousness-raising feminism] ως μαρξίστριες επαναστάτριες παλαιού τύπου και έτσι συχνά βρισκόταν απομονωμένες από το υπόλοιπο γυναικείο κίνημα.

Αυτές οι γυναίκες συνεισέφεραν στο δημόσιο διάλογο περί βίας και υποκειμενικότητας και εντός του φεμινισμού και εντός της Αυτονομίας, ξεκινώντας από τη θέση ότι «η βία (νοούμενη ως επιθετική αυτο-προβολή σαν αντίδοτο στις πατριαρχικές αναπαραστάσεις της γυναικείας παθητικότητας και υποταγής) μπορεί να αποτελεί μία βάση της υποκειμενικότητας». Οι αρχικοί τομείς παρέμβασης της της γυναικείας συλλογικότητας [Women's Collective] της Lotta Continua, ήταν το εργοστάσιο και η πρακτική της άρνησης εργασίας, παράλληλα με τα προβλήματα των διακρίσεων στους χώρους εργασίας, η μαύρη εργασία, οι φυλακές, η σεξουαλική βία και οι μάτσο συμπεριφορές μέσα στο «Κίνημα», γενικά, και οι αγώνες γύρω από το σώμα και την υγεία. Στα νοσοκομεία έλαβαν χώρα δράσεις

που αφορούσαν την άνιση σχέση γιατρού-ασθενή και καταγγέλλονταν εκείνα τα ιατρικά κέντρα που αρνούσαν να φέρουν εις πέρας εκτρώσεις, καθώς και οι υπηρεσίες υγείας που θυματοποιούσαν τις γυναίκες και δεν συμμερίζονταν τις δικές τους συγκεκριμένες ανάγκες υγείας. Άλλος ένας τομέας παρέμβασης ήταν ο διεθνιστικός «solidarism rather than solidarity» που βασιζόταν στην φεμινιστική πρακτική του «αρχίζοντας από τον εαυτό μας». Επίσης, είχαν επαφές με ριζοσπαστικές σεπαρατιστικές φεμινίστριες, που χρησιμοποιούσαν την ψυχανάλυση ως μέσο για «αυτοσυνείδηση» και ήταν κοντά στο Radical Party², παρόλο που οι σχέσεις με το ευρύτερο φεμινιστικό κίνημα και την αντίστοιχη έμφασή του στην προσωπική σφαίρα, την αυτοσυνείδηση και τη μη-βία, εμπειρείαν συγκρούσεις. Μια σπάνια δράση από κοινού, ήταν η κατάληψη το 1975 του Duomo, που αποτελούσε τον βασικό καθεδρικό ναό της πόλης και σύμβολο της επίσημης ταυτότητάς του, με σκοπό να καταγγείλουν τον αρνητικό αντίκτυπο της καθολικής εκκλησίας στον έλεγχο των γυναικών στα σώματά τους και τις ζωές τους. Άλλες δράσεις αφορούσαν την αμφισβήτηση των στερεοτύπων που αποδίδονται στις γυναίκες σε μια πατριαρχική καπιταλιστική κοινωνία ως παθητικά, καταναλωτικά, σεξουαλικά αντικείμενα, συμπεριλαμβανομένης της εναντίωσης στα μαγαζιά νυφικών και στα γραφεία γνωριμιών. Επίσης, συμμετείχαν στο «Ελεύθερο Πανεπιστήμιο των Γυναικών» [Free University of Women] της Lea Melandri³, όπου νοικοκυρές και διανοούμενες έφεραν εις πέρας μία ερευνητική εργασία πάνω στην αναπαράσταση των γυναικών στην καπιταλιστική κοινωνία από ταξική και πολιτική σκοπιά. Η διασταύρωση μεταξύ του περιοδικού Rosso και του ριζοσπαστικού φεμινισμού παρήγαγε δύο περιοδικά, τα Malafemmina και Noi Testarde, κάνοντας έτσι την «πολιτική του προσωπικού» και την αμφισβήτηση των ρόλων των φύλων κομμάτι της συλλογικής ταυτότητας της Αυτονομίας, παρότι η σύγκρουση με την θέση της Αυτονομίας των Οργανωμένων Εργατών περί της «κεντρικότητας των εργατών» παρέμενε σταθερή.

Η Del Re, φεμινίστρια και πρώην μέλος της

Μετάφραση

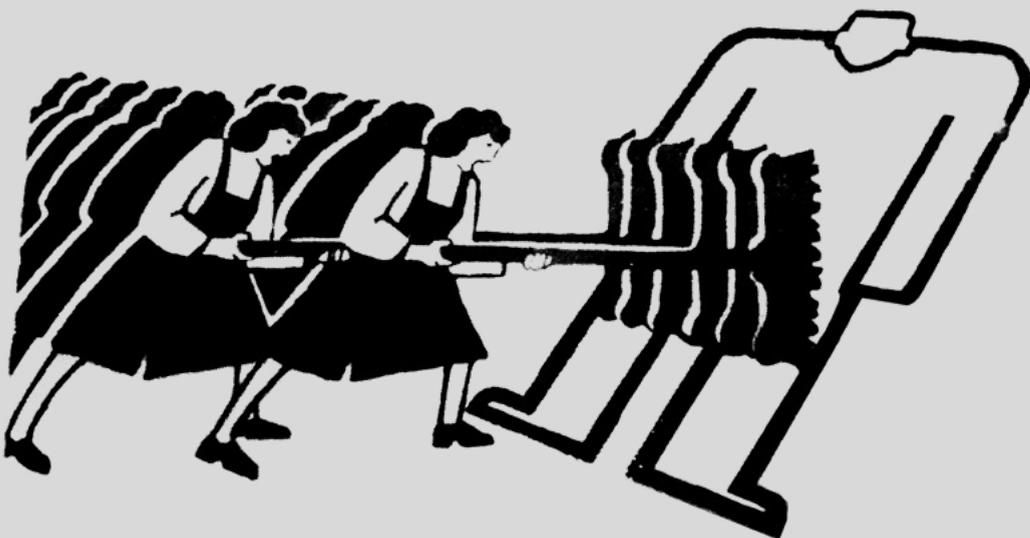
Ιταλία: Φεμινισμός, εργατισμός και αυτονομία το '70

(Μέρος 2ο)

Σχέσεις μεταξύ φεμινισμού και αυτονομίας

Potere Operaio, η θεωρητική και πολιτική πρακτική της οποίας την οδήγησε σε διαφωνία με την Mariarosa Dalla Costa και το κίνημα για τον Μισθό για την Οικιακή Εργασία παρά τις κοινές τους ρίζες στον εργατισμό, δεν συμμετείχε στην Αυτονομία αλλά παραδέχεται ότι ο αυτόνομος ακτιβισμός της την οδήγησε σε μια συγκλίνουσα θέση. Παρακάτω, θέτει το ακανθώδες ζήτημα του «διπλού ακτιβισμού» δεδομένου ότι η ισχυρά αντιθετική θέση των φεμινιστριών μέσα στο ΚΚΙ:

Αποτελεί δύσκολο ζήτημα επειδή διαχωρίζει το ανήκειν: για παράδειγμα, γνώρισα γυναίκες ενεργές σε εξω-κοινοβουλευτικές πολιτικές ομάδες που ήταν επίσης και φεμινίστριες που έρχονταν αντιμέτωπες με σημαντικές αποφάσεις, γιατί ο φεμινισμός «ανάγκαζε» τις γυναίκες να κάνουν σημαντικές επιλογές σε ατομικό επίπεδο. Ο εχθρός συχνά βρισκόταν στο σπίτι: αν μια γυναίκα κατάφερνε κάποιου είδους ατομική αυτονομία και είχε σχέσεις με εραστές, φίλους, συζύγους, πατεράδες και άντρες που ήταν στην Αριστερά και άρα μοιραζόταν πολλές από τις ιδέες για ν'αλλάξει η κοινωνία, θα ένιωθε μεγάλη δυσανασχέτηση. [...] Έτσι, αποτελούσε ένα περίπλοκο ζήτημα συνδεδεμένο με μια πολύ προσωπική ταυτότητα και με μια επιλογή ζωής: δεν ήταν εφικτό να ξεσπά καμιά πάντα στον άντρα της γιατί κάποιες από τις θέσεις τους [των αντρών] ήταν σωστές, ακόμη και αν κάποιοι γάμοι αποτύγχαναν. Οι αποφάσεις ήταν τόσο δραστηκές και βίαιες που μπορώ να κατανοήσω γιατί κάποιες ήταν φεμινίστριες στα κρυφά και δημόσια ήταν συντρόφισσες. Με τα πράγματα στο ΚΚΙ να γίνονται όλο και πιο περίπλοκα γιατί κάποιες γυναίκες το σκέφτονταν [το ΚΚΙ] ως κάποιο είδος καλοπροαίρετου πατέρα που με κάποιο τρόπο θα δέχονταν τις απαιτήσεις των μικρών παιδιών τους, ενώ παράλληλα δεν υπήρχε κανένα κόμμα στην Ιταλία που να δέχεται τα ζητήματα των φεμινιστικών ομάδων, τουλάχιστον στη δεκαετία του '70. Ο ακτιβισμός στο ΚΚΙ ήταν κυρίως ζήτημα οικογενειακής παράδοσης. Συνάντησα πολλές οικογένειες (μητέρες,

γιαγιάδες και κόρες) που ήταν μέλη του ΚΚΙ, και αυτό ήταν αποτρεπτικό (lacerating), γιατί αποτελούσε μια ιστορική «στοργή», απ' αυτές που είναι δύσκολο ν'αλλάξουν. Το UDI⁴ ήταν υπερβολικά εχθρικό στο φεμινιστικό κίνημα και το κίνημα για το διαζύγιο. Το UDI διαχώρισε τη θέση του από το ΚΚ όταν το 1976 το ΚΚΙ αρνήθηκε να αφήσει τα μέλη του να διαμαρτυρηθούν στο δρόμο υπερασπιζόμενα το δικαίωμα στην έκτρωση μετά τα γεγονότα στην πόλη Seveso (η υπόθεση διοξίνης και μιας εγκύου γυναίκας που ήθελε να κάνει έκτρωση φοβούμενη την πιθανότητα να γεννήσει τέρατα). Με τον διαχωρισμό του UDI από το ΚΚΙ, πολλές ακτιβίστριες έφυγαν από το κόμμα και συμμετείχαν στο φεμινιστικό κίνημα.

Μια διαφορετική οπτική για τον ακτιβισμό των γυναικών δίδεται από μια πηγή στο Μιλάνο, η οποία ήταν μέλος της Lotta Continua, προτού να συμμετάσχει στην Αυτονομία στα τέλη του '70, και φεμινίστρια έγινε τη δεκαετία του '80. Διηγείται την βία που υπέστη πρώτα από τον πατέρα της, που ήταν αντίθετος στον πολιτικό ακτιβισμό της, και μετά από τον σύντροφό της, επίσης μέλος της Lotta Continua, καθώς και την πίεση που της ασκούσαν, ώστε να βρίσκεται σε κατάσταση άρνησης, από την συμπεριφορά μιας άλλης γυναίκας ακτιβίστριας:

Μπήκα στην Lotta Continua όταν ήμουν 14 γιατί φαινόταν η πιο δραστήρια ομάδα της Νέας Αριστεράς [...] ο πατέρας μου ήταν βίαιος και με βάραινε συστηματικά, για να με «προστατέψει» από αυτό που ο ίδιος θεωρούσε «επικίνδυνη πολιτική δραστηριότητα», οπότε αναγκάστηκα να φύγω από το σπίτι όταν ήμουν 16. [...] Επίσης, έφαγα ξύλο πολλές φορές από τον σύντροφό μου, που ήταν επίσης μέλος της Lotta Continua, συγκεκριμένα στην «servizio d'ordine»⁵ όπου έκανε κάτι επικίνδυνο. Αργότερα έδειρε μια άλλη γυναίκα και έπρεπε να ξεκινήσει θεραπεία [...] Οι υπόλοιπες γυναίκες που ήξερα τον προστάτευαν, συμπεριλαμβανομένης της καλύτερης μου φίλης, μια γυναίκα που είχε εμπλακεί στον ένοπλο αγώνα στην Αργεντινή και που όταν της ζήτησα βοήθεια αφού είχα

φάει ξύλο μου είπε: «Έπες από τις σκάλες, έτσι δεν είναι;». Όλες μας τον προστατεύαμε από την αστυνομία λέγοντας, μετά το ξύλο που έφαγα, ότι είχα ένα ατύχημα με το αυτοκίνητο, ώστε να αποτρέψουμε μια ενδεχόμενη δικαστική εμπλοκή του [...]. Δεν ήταν όλοι οι άντρες που ασχολούνταν με τον ένοπλο αγώνα, ήρωες, κάποιοι ήταν μικροί, πολύ μικροί [...]. Σε εκείνο το σημείο [παρά την επίθεση στην γυναικεία πορεία στη Ρώμη το 1975] δεν ήθελα οι γυναίκες να διαλύσουν την οργάνωση [...] κάποιες από εμάς γράψαμε με σπρέυ στον τοίχο «Άντρες και γυναίκες ενωμένοι στον αγώνα» [...] Γενικά, οι γυναίκες στην Lotta Continua υποστήριζαν ότι η Lotta Continua δεν έπρεπε να διαλυθεί για φεμινιστικούς λόγους.

Όσο για την συγκεκριμένη ταυτότητα των γυναικών που επέλεξαν να δραστηριοποιούνται στην Αυτονομία έναντι του ακτιβισμού του φεμινιστικού κινήματος, η ίδια πηγή τοποθετείται για την υπόθεση των αυτόνομων ακτιβιστριών γυναικών στο Μπέργκαμο, στη βόρεια Ιταλία τη δεκαετία του '70:

Το κίνημα ήταν διαφορετικό σε κάθε πόλη και είχε την δική του ιδιαίτερη ταυτότητα [...]. Στο Μπέργκαμο χαρακτηρίζονταν από το έντονο αντι-κρατικό στοιχείο [...], δεν δέχτηκαν ποτέ κρατική χρηματοδότηση για τις αυτο-διαχειριζόμενες κλινικές [...]. Αυτό υπάρχει ακόμη και σήμερα χάρη στις γυναίκες της Αυτονομίας [...] ήταν αυτο-χρηματοδοτούμενες [...] αρμόδιες εξακολουθούν να είναι οι ίδιες γυναίκες [...] χαρακτηρίζονταν από το ενδιαφέρον τους για την υγεία των γυναικών και έναν έντονο ανταγωνισμό απέναντι στο Κράτος [...]. Σε άλλες πόλεις, αυτό που απασχολούσε περισσότερο ήταν το να κλείσουν τα πορνογραφικά σινεμά [...] Προέρχονταν από τον αγώνα ενάντια στον βιασμό και τα μαθήματα οργανωμένης αυτοάμυνας ενάντια στον βιασμό [...] μετά έγιναν η ένοπλη εμπροσθοφυλακή ενάντια στην πορνογραφία και το νταβατζιλίκι (rimping) [...] δεν έκαναν ένοπλο αγώνα αλλά χρησιμοποιούσαν βίαιη άμεση δράση ενάντια στα πορνογραφικά σινεμά, σπάζοντας παράθυρα κλπ. [...] Άλλες

Ρώμη, 1977

ομάδες χρησιμοποιούσαν πιο βίαιες μεθόδους αγώνα, και πάνω απ'όλες όσες αγωνίζονταν ενάντια στην μαύρη εργασία [...] έκαψαν συθέμελα τα εργοστάσια που στηρίζονταν στην μαύρη εργασία⁶, όμως δεν ήταν οπλισμένες [...]. Αυτές τις δράσεις τις έφεραν εις πέρας αποκλειστικά και μόνο γυναίκες, κανένας άντρας δεν ήταν παρών.

Στο ζήτημα που αφορά στις σχέσεις μεταξύ των γυναικών της Αυτονομίας και του υπόλοιπου φεμινιστικού κινήματος, η ίδια πηγή δηλώνει:

Η μετριοπαθής στάση [στο φεμινιστικό κίνημα] ήταν η επικρατούσα [...] αποτελούνταν από πολλές και διαφορετικές ομάδες [...] δεν τις απασχολούσε το ταξικό ζήτημα [...] το πιο ριζοσπαστικό κίνημα για την Απελευθέρωση των Γυναικών δεν ήταν σεπαρατιστικό και δεν έβριζαν πουθενά το ταξικό ζήτημα [...] και ήταν ένα τεράστιο κίνημα [...]. Πίστευαν ότι εμείς [οι αυτόνομες γυναίκες] ήμασταν πολύ υποτακτικές και είχαν δίκιο, ήμασταν. Ήμασταν πολύ νέες. [...] Εγώ ανακάλυψα τον φεμινισμό πολύ αργότερα [...]. Πήγαίνα στις φεμινιστικές διαδηλώσεις για την αντισύλληψη και ενάντια στην εκμετάλλευση των γυναικών στα εργοστάσια, αλλά δεν είχα αναπτύξει φεμινιστική συνείδηση μέχρι πολύ αργότερα [...]. Εκείνη την εποχή είχα έντονη την ταξική συνείδηση [...] Πίστευα ότι οι φεμινίστριες διασπούν το κίνημα [...] αυτός ήταν ο λόγος που η Lotta Continua και οι Αυτονομία των Εργατών (Workers' Autonomy) επιτέθηκαν στην γυναικεία πορεία στη Ρώμη τον Δεκέμβριο του 1975⁷ γιατί γινόταν αντιληπτή ως διασπαστική δύναμη.

Συμπέρασμα

Ο ιταλικός φεμινισμός, ο εργατισμός και η Αυτονομία (autonomism) συνδυάστηκαν για λίγο καιρό και με προβληματικό τρόπο την δεκαετία του '70, γύρω πό τα ζητήματα της άμισθης αναπαραγωγικής εργασίας και της σεξουαλικής και σωματικής βίας. Από το 1990 και έπειτα, οι πρώην εργατίστριες και αυτόνομες γυναίκες έχουν πάρει διαφορετικούς δρόμους: η Mariarosa Dalla Costa συνέχισε την έρευνά της από μια οικο-φεμινιστική οπτική δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στα κινήματα των χωρικών και των ψαράδων για την αυτονομία του φαγητού (food sovereignty), η Giovanna F. Dalla Costa ασχολείται με την έρευνα πάνω στις εμπειρίες μικρο-πιστώσεων (microcredit experiences) σε διαφορετικές χώρες, η Leopoldina Fortunati είναι πλέον μια καταξιωμένη ειδικός στην θεωρία επικοινωνίας (communication theory), η Laura Corradi έχει γίνει ακαδημαϊκή και ασχολείται με το οικο-φεμινιστικό παγκόσμιο κίνημα και η Alisa del Re είναι τοπική σύμβουλος για το Green Party στην Padua. Τοποθετώντας το

ζήτημα της άμισθης οικιακής εργασίας στο κέντρο των συζητήσεων τόσο στους ευρύτερους κύκλους του φεμινιστικού κινήματος όσο και στα αυτόνομα κοινωνικά κινήματα από τη δεκαετία του '70, εκείνη η τάση του ιταλικού φεμινισμού που είχε επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από τον εργατισμό, ενώ παράλληλα πάντα κρατούσε τις αποστάσεις του από έννοιες όπως η «κεντρικότητα των εργατών», αναγνώρισε τον εαυτό της σε ένα ζήτημα το οποίο παρόλο που παραμένει άλυτο μέχρι σήμερα έχει οδηγήσει σε σημαντικές θεωρητικές και πολιτικές εξελίξεις, όπως είναι η θεωρία της συναισθηματικής εργασίας [affective labour]⁸ και το διεθνές «δίκτυο βασικού εισοδήματος»⁹ ως μια λύση «από τα κάτω» απέναντι στην σταδιακή εξαφάνιση του Κοινωνικού Κράτους στον νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό¹⁰. Μία πρόσφατη σημαντική εξέλιξη του κινήματος για τον Μισθό για την Οικιακή Εργασία ήταν η απόφαση της περιφερειακής κυβέρνησης του Veneto στην βορειο-ανατολική Ιταλία να δώσει μισθό για την εργασία στον τομέα της φροντίδας (care work) που λαμβάνει χώρα στο σπίτι· είναι η πρώτη φορά που τέτοιου είδους δουλειά αναγνωρίζεται επίσημα και λαμβάνει μισθό ως κοινωνική υπηρεσία.¹¹

Τέλος, για να ανακεφαλαιώσουμε τις διαφορές μεταξύ του επηρεασμένου από τον εργατισμό φεμινισμού και τις άλλες μορφές φεμινισμού που ήταν παρούσες στο ιταλικό γυναικείο κίνημα της δεκαετίας του '70, μπορούμε να πούμε ότι ήταν κάτι διαφορετικό από τον φιλελεύθερο φεμινισμό, απορρίπτοντας απαιτήσεις περί «ισότητας» και «χειραφέτησης» ως κάτι που όχι μόνο συσκοτίζει την διαφορετικότητα των γυναικών από τους άντρες, αλλά πάνω από όλα ως κάτι που μυστικοποιεί την ταξική σχέση μεταξύ μισθωτών αντρών εργατών και άμισθων γυναικών οικιακών εργατριών. Η κύρια διαφωνία μεταξύ εργατικού φεμινισμού και σοσιαλιστικού φεμινισμού αφορούσε το ζήτημα της «εξωτερικής» (μη-οικιακής) εργασίας ως το πέρασμα στην γυναικεία χειραφέτηση και οικονομική ανεξαρτησία. Για την Lotta Femminista και τον Μισθό για την Οικιακή Εργασία η εκμετάλλευση της γενικά χαμηλόμισθης εργασίας εκτός σπιτιού δεν αποτελεί λύση στην άμισθη εκμετάλλευση των γυναικών εντός σπιτιού. Ενώ το ιταλικό δίκτυο του Μισθού για την Οικιακή Εργασία συμφωνούσε με

τον σεπαρατιστικό φεμινισμό στον αποκλεισμό των αντρών από τους φεμινιστικούς οργανισμούς και συναντήσεις (παρά μόνο για την φροντίδα των παιδιών) το αγγλικό δίκτυο για τον Μισθό για την Οικιακή Εργασία, στο οποίο η Selma James συμμετείχε εμφανώς, σταδιακά επέτρεψε στους άντρες να συμμετέχουν ως μέλη του δικτύου Payday¹², αν και μέχρι τότε τα δύο αυτά δίκτυα είχαν χωριστεί με το ιταλικό δίκτυο να διαλύεται ως αποτέλεσμα της ευρύτερης καταστολής των ακτιβιστών των κοινωνικών κινήσεων μεταξύ 1978 και 1983. Όσο για τις αμφιβολίες σχετικά με την συνέχιση της σύνδεσης του εργατικού φεμινισμού και της καμπάνιας για τον Μισθό για την Οικιακή Εργασία, από το 2001 και έπειτα βρίσκονται ανάμεσα στις διοργανώτριες της Παγκόσμιας Απεργίας των Γυναικών, που απαιτεί «αναγνώριση και μισθό για όλες τις δουλειές στην φροντίδα, και επιστροφή των στρατιωτικών εξόδων πίσω στην κοινότητα αρχίζοντας από τις κύριες εργαζόμενες στις δουλειές φροντίδας, τις γυναίκες», ως απάντηση στην, υπό αντρική κυριαρχία, τρομοκρατία και τον πόλεμο¹³.

1. Ανάμεσα στις περίπου 200 ένοπλες ομάδες που εξαπλώνονταν κατά τη διάρκεια του «δεύτερου κύματος» της ένοπλης σύγκρουσης προς τα τέλη του '70, υπήρχαν επίσης αρκετές φεμινιστικές ομάδες που έφεραν εις πέρας βίαιες δράσεις ενάντια στα εργοστάσια που πλήρωναν πολύ χαμηλούς μισθούς, όπου κατά κύριο λόγο εκμεταλλεύονταν τις γυναίκες εργάτριες και ενάντια σε εκείνους τους γιατρούς που, ισχυριζόμενοι ότι είναι «αντιρρησίες συνείδησης» αρνούσαν να φέρουν εις πέρας εκτρώσεις στον δημόσιο τομέα ενώ παράλληλα έκαναν εκτρώσεις στις ιδιωτικές τους κλινικές. Ruggiero, Vincenzo, «Sentenced to Normality, The Italian Political Refugees in Paris », *Crime, Law and Social Change*, No. 19, 1993, pp. 33-50.

2. Μία φιλελεύθερη διάσπαση από το ιταλικό φιλελεύθερο κόμμα και ένα από τα ελάχιστα κοινοβουλευτικά κόμματα που αντιτίθονταν στους νόμους έκτακτης ανάγκης, τις μαζικές συλλήψεις και στην δραματική αύξηση της καταπίεσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μεταξύ 1979 και 1983. Η Giugliana Masi, γυναίκα μέλος της, δολοφονήθηκε στη Ρώμη τον Μάρτ του 1977 από ασφάλτες που είχαν μεταμφιεστεί σε ακτιβιστές της Αυτονομίας κατά τη διάρκεια μιας ειρηνικής διαμαρτυρίας ενάντια στην απόφαση της κυβέρνησης να απαγορεύσει όλες τις πορείες για τρεις μήνες.

3. Μία από τις πιο σημαντικές διανοούμενες του

φεμινισμού, συνιδρύτρια τη δεκαετία του '60 του αντι-πολιτισμικού περιοδικού *L'Erba Voglio* και συγγραφέας του *L'infamia originaria*.

4. UDI- Unione donne italiane -Ενωση Ιταλών Γυναικών.

5. Ομάδα εσωτερικής αυτο-άμυνας, υπεύθυνη για την προστασία των διαδηλώσεων από επιθέσεις μπάτσων και νεο-φασιστών, αλλά και μερικές φορές από αντίπαλες ομάδες της Νέας Αριστεράς.

6. Τα εργοστάσια που έδιναν πολύ χαμηλούς μισθούς (sweatshops) ήταν χαρακτηριστικό του μετα-φορντικού τρόπου παραγωγής, του αποκεντρωμένου δικτύου, το οποίο ήταν ευρέως διαδεδομένο στην Ιταλία από τα μέσα του '70 και έπειτα, απασχολώντας κυρίως νεαρούς/ες ενήλικες που δεν ήταν οργανωμένοι/ες σε σωματεία.

7. «Σε μια μαζική διαδήλωση για το δικαίωμα στην έκτρωση, η πρώτη ορατή έκφραση του σεπαρατισμού που αποτελούσε ήδη για αρκετά χρόνια πολιτική πρακτική, στις 6 Δεκεμβρίου του 1975, ένας αντιπρόσωπος της Νέας Αριστεράς έφαγε χαστούκι επειδή προσπάθησε να περάσει με το ζόρι μέσα από την *servizio d'ordine*, η οποία ήταν εκεί για να αποτρέψει την είσοδο των αντρών στην διαδήλωση. Αυτό αποτέλεσε τον πρώτο συμβολισμό στα μνήτια μιας ανεπίλυτης αντιπαράθεσης στο εσωτερικό της Νέας Αριστεράς, καθώς και των δυσκολιών της Αριστεράς, παλιός και νέας, στο να διαχειριστούν αυτό που πλέον δεν μπορούσε να παρουσιάζεται ως ακόμη μία μεταβλητή στην κεντρική αντιπαράθεση μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας» (Ballestrini & Moroni, *op.cit.*, p.499)

8. Η πιο τυπική μορφή συναισθηματικής εργασίας είναι το νοικοκυριό ή οποιαδήποτε δουλειά στον τομέα της φροντίδας μέσα στην κοινότητα, ωστόσο, συμπεριλαμβάνοντας από την Fortunati, η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει οποιαδήποτε μορφή εργασίας που περιλαμβάνει την «ανταλλαγή μη-υλικής αξίας χρήση», όπως η σεξουαλική εργασία. Για μια ανάλυση της μη-υλικής [immaterial] και συναισθηματικής εργασίας βλέπε Lazzarato, Maurizio, «Immaterial Labour», Paolo Virno and Michael Hardt (eds.), *Radical Thought in Italy: a Potential Politics*, trans. Paul Colilli and Ed Emory, Minneapolis, University of Minnesota Press, 1996, pp.133-147

9. <http://www.nodo50.org/redrentabasics/english/index.htm>

10. Σ.τ.μ. Να υπενθυμίσουμε εδώ ότι δεν ταυτίζομαστε με την θέση του συγγραφέα: η θεωρία της αΐλης εργασίας έχει πολλές και ποικίλες διαστάσεις, άλλες περισσότερο και άλλες λιγότερο ανταγωνιστικές (το ίδιο και οι κριτικές της). Παράλληλα, οι ιδέες που υποβασιάζουν το «δίκτυο βασικού εισοδήματος» δεν μπορούν να αναχθούν στις πολιτικές αναλύσεις του εργατισμού και της αυτονομίας-κατά την γνώμη μας, αποτελούν μάλλον στιγμές της θεωρητικής και πρακτικής αντιεξέγερσης μεταφέροντας το σημείο ανταγωνισμού από τον μισθό (ταξική σχέση) στο εισόδημα (σχέση κράτους-πολίτη)

11. Dalla Costa, Mariarosa, «Autonomia della donna e retribuzione del lavoro di cura delle nuove emergenze», *Foedus*, No. 19, 2007

12. Δίκτυο αντρών που οργανώνεται με την διεθνή καμπάνια του Μισθού για την Οικιακή Εργασία γύρω από ζητήματα της οικιακής εργασίας, της κοινωνικής πρόνοιας και της φροντίδας των παιδιών: <http://www.globalwomensstrike.net/English/menjoinwomen.htm>

13. <http://www.globalwomensstrike.net>

Πηγή εικόνων: Tano d' Amico, Una storia di donne: il movimento al femminile dal' 70 agli anni no global, Intra Moenia, Napoli 2003.